

Maarit Hotakainen

”YLLÄTYIN, MITEN PALJON SAATIIN AIKAAN!”

Rekilaulutyöpaja lauluryhmän kanssa

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Kesäkuu 2017**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Kesäkuu 2017	Tekijä/tekijät Maarit Hotakainen
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi ”YLLÄTYIN, MITEN PALJON SAATIIN AIKAAN!” Rekilaulutyöpaja lauluryhmän kanssa		
Työn ohjaaja Riitta Kossi	Sivumäärä 25+2	
<p>Opinnäytetyössä käsiteltiin rekilaulun säveltämistä lauluryhmän kanssa. Tarkoituksena oli tehdä sävellys ja analysoida sitä ja koko prosessia. Opinnäytetyö oli toimintatutkimus, jossa pyrittiin toiminnan kautta saamaan aikaiseksi tuotos. Ensimmäinen osio koostuu teoriasta, toinen rekilaulusta ja kolmas osio paneutuu säveltämisprosessiin.</p> <p>Rekilaulun säveltämiseen ja sanoittamiseen käytettiin kaksi tapaamiskertaa. Ensimmäisellä kerralla työstettiin sanat ja toisella kerralla melodia. Rekilaulusäkeistöjä oli suhteellisen helppo keksiä ja tutkimustuloksena syntyi monta uutta säkeistöä rekilaulumittaan.</p>		

Asiasanat kansanlaulu, rekilaulu, luovuus, säveltäminen, sävellyttäminen
--

Centria University of Applied Sciences	Date June 2017	Author Maarit Hotakainen
Degree programme Music pedagogue		
Name of thesis “I WAS SURPRISED ON HOW MUCH WE PRODUCED!” Sleigh song work shop with a vocal ensemble		
Instructor Riitta Kossi		Pages 25+2
<p>The topic of this thesis work was of composing a sleigh song with a vocal ensemble. The purpose was to make a composition and analyze it and the whole process. The thesis was an action research, in which attempted to result in a final product through action. The first part discusses theory, the second part of sleigh songs and the third part of the composing process.</p> <p>Two meetings were reserved for composing the song and writing the lyrics. During the first meeting the lyrics were written and during the second meeting the melody was composed. Verses to the sleigh song were quite easy to invent and as the result of research many new verses with the metrix of sleigh song.</p>		

Key words

folk singing, sleigh song, creativity, composing, songcrafting

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ.....	2
3 SÄVELTÄMINEN JA SANOITTAMINEN.....	3
3.1 Sävellyttäminen.....	3
3.2 Miten säveltää?.....	5
3.3 Ohjaajan rooli säveltämisessä.....	7
3.4 Luovuus.....	7
4 REKILAULU.....	9
4.1 Kansanlaulun historiaa.....	9
4.2 Rekilaulun synty.....	10
4.3 Rekilaulun tyylipiirteet.....	12
4.4 Rekilaulun levinneisyys.....	14
4.5 Tunnetuimpia rekilaulajia.....	15
5 PROJEKTINA MANNA.....	16
5.1 Manna-lauluryhmän taustaa.....	16
5.2 Suunnitelma.....	17
5.2.1 Ensimmäinen työpaja	17
5.2.2 Toinen työpaja	18
5.3 Kokemukset työpajasta ja sävellyks.....	19
5.4 Haasteet.....	21
6 TUTKIMUSTULOKSET JA POHDINTA.....	22
LÄHTEET.....	24
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Sävellyttäminen säveltämisen kentässä.....	4
KUVIO 2. Sävellyttämisprosessi.....	5
KUVAT	
KUVA 1. Kaksisäkeinen rekilaulu.....	12
KUVA 2. D-doorinen asteikko.....	13

1 JOHDANTO

Idean opinnäytetyöhöni sain sekä Centria-ammattikorkeakoulussa vuonna 2016 pidetystä rekilaulutyöpajasta että lukemastani artikkelista koskien Valituskuoroa (2017). Tellervo Kalleinen ja Oliver Kochta-Kalleinen perustivat projektiluontoisia valituskuoroja eri puolelle maailmaa, ja kuorot tuottivat itse tekstit ja esittivät teokset. Aluksi minua kiehtoi ajatus valituslaulun tekemisestä, mutta päädyin kuitenkin sävellyttämään ja säveltämään rekilaulun ohjaamani Manna-lauluryhmän kanssa.

Tutkimusongelmana oli selvittää, miten säveltää yhdessä lauluryhmän kanssa. Pohdin, onko se sävellyttämistä vai yhdessä säveltämistä ja miten saada aikaan produkti. Valitsin rekilaulun sen tuttuuden takia. Useat vanhat kansanlaulut ovat rekilauluja ja uskoin, että laulajat omaksuvat lyhyessä ajassa rekilaulumitan. Saimme työstettyä uuden laulun kahdella tapaamiskerralla. Ensimmäisellä kerralla tutustuttiin rekilauluun, sen historiaan ja tyylipiirteisiin. Keksimme omat säkeistöt opettelemaamme melodiaan. Toisella kerralla lauloimme jo opittua melodiaa ja muuntelimme sitä sekä teimme siihen stemmoja eli toisia ääniä.

Tärkeimpänä lähdemateriaalina käytin Suomen musiikin historia –sarjan Kansanmusiikki-osaa (2006), Nina Halkolan pro gradu -tutkielmaa ”Minun kultani kaunis on, se on kuin auran kukka”: rekilaulujen opetusta peruskoulussa (2017) sekä Toni Honkalan pro gradu -tutkielmaa Rekilaulun syntaksi, Suomen kansan sävelmiä -kokoelman rekilaulujen musiikki ja rekimitta (2003).

2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkin opinnäytetyössäni yhdessä säveltämistä, miten se toteutetaan, mitkä ovat odotukset ja mitkä ovat ne välineet, joilla saadaan onnistunut lopputulos. Käytän pohjana humanistista oppimiskäsitystä, joka perustuu itsereflektointiin ja omiin kokemuksiin. Opinnäytetyöni on toimintatutkimus, joka koostuu kahdesta osasta: produktista eli toiminnallisesta osuudesta sekä opinnäytetyöraportista.

Produktina työssäni on rekilaulun sanoitus ja sävellys Manna-lauluryhmän kanssa. Toiminnallinen osuus on jaettu kahteen tapaamiskertaan. Ensimmäisellä kerralla teimme sanat lauluun, toisella kerralla melodian ja harmonian. Pohdin, miten säveltää yhdessä lauluryhmän kanssa, joka ei ole tehnyt sellaista aikaisemmin. Manna-lauluryhmä on laulanut lähinnä kansanlauluja, minun tai muiden sovittamina. Laulajat tuntuivat olevan melko ennakkoluulottomia ja avoimia kaikenlaiselle kokeilulle ja ajattelin, että nyt voisi olla aika tehdä jotain omaa. Annoin heille jonkin verran taustatietoa ja ohjeistusta, joiden pohjalta teimme laulun.

Tutkimusmenetelmänä käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimustapaa. Tutkin tätä sävellysprosessia toimintatutkimuksen tavoin lauluryhmän kanssa ja analysoin tuloksia perustuen laulajien antamaan vapaamuotoiseen palautteeseen. Kokoan käytettävät materiaalit osittain itse, ja apuna käytän rekilauluteemaista Nina Halkolan pro gradu -tutkielmaa (2017) sekä Ilo Ensemblen järjestämää rekilaulutyöpajan materiaalia Centria-ammattikorkeakoulussa syksyllä 2016.

3 SÄVELTÄMINEN JA SANOITTAMINEN

Ojala & Väkevän mukaan (2013, 10-11) säveltämisestä voidaan ajatella kahdella tapaa. Perinteinen ajattelumalli on se, että on säveltäjä, joka tekee musiikillisen produktin eli sävellyksen. Toinen tapa on ajatella säveltämistä laajempänä prosessina, josta ei välttämättä synny sävellystä, produktia. Tärkeintä tässä jälkimmäisessä ajattelumallissa on musiikillisten ulottuvuuksien tutkiminen.

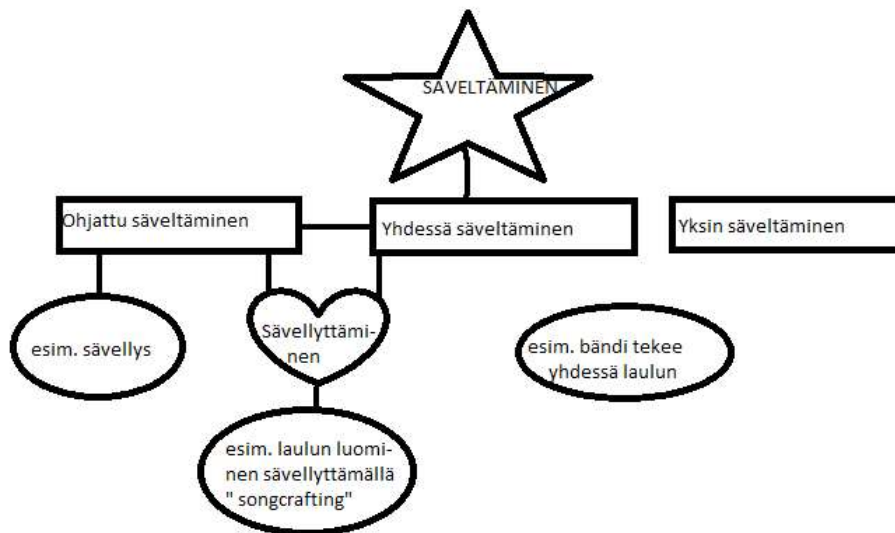
3.1 Sävellyttäminen

Sävellyttäminen-sanankeksi Sari Muhonen, kun hän luokanopettajana alkoi säveltää yhdessä lasten kanssa. Sana tulee verbistä sävellyttää, mikä tarkoittaa, että antaa säveltää tai saada säveltämään (Muhonen 2012, 10). Idea sävellyttämisestä on syntynyt saduttamisesta, joka tarkoittaa lapsen ja aikuisen yhdessä tekemää satua. Sävellytys tarkoittaa enemmän lopputulosta, kun taas sävellyttäminen itse prosessia. (Muhonen 2013, 84.)

Tavoitteena sävellyttämisessä on auttaa sävellytettävää uskomaan itseensä, luomaan ja tuottamaan musiikkia. Sävellyttämisessä opetetaan myös ymmärtämään, että jokainen musiikillinen tuotos on vaatinut prosessin ja tekijän. Tekijä saa myös kokemuksia yhdessä tekemisestä. (Muhonen 2012, 84.)

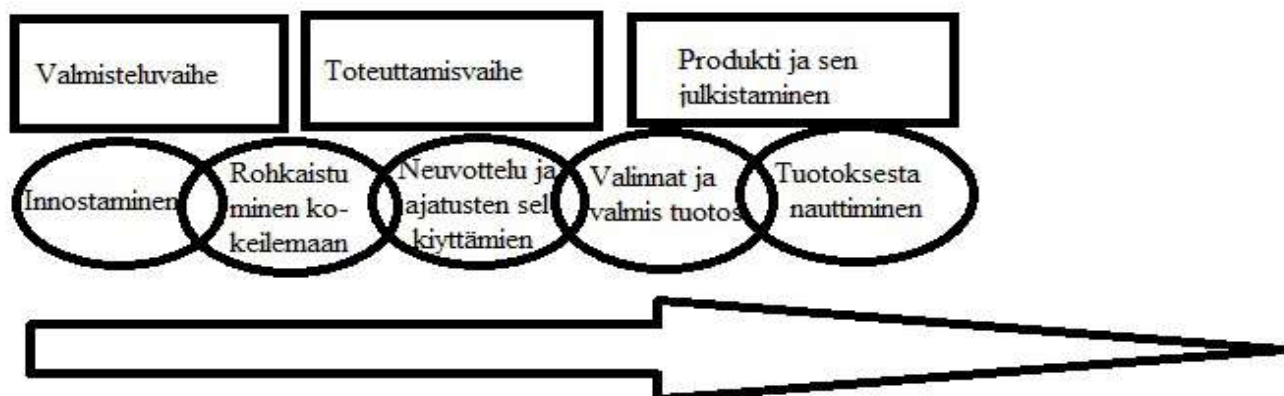
Muhosen mukaan (2012, 11) sävellyttäjällä ja säveltäjällä on molemmilla aktiivinen rooli prosessissa ja sävellys tehdään yhteistyössä. Säveltäjä hyräilee tai soittaa melodianpätkän ja sävellyttäjä toistaa sen ja kirjaa. Sävellyttäjä voi auttaa kysymällä mielikuvia tai tarjoamalla musiikillisia elementtejä esimerkiksi kysymällä miltä korkeudelta melodia kulkisi ja minkälaista tunnelmaa tässä haetaan. (Muhonen 2012, 11.) Tärkeää on siis kannustaa, dokumentoida, kuunnella ja antaa ideoimiselle tilaa. Pääpaino on osallistuvassa toiminnassa, ei säveltämisen opettamisessa. Opettajalla on tärkeä rooli, ja hänen pitää oikeassa suhteessa antaa vapautta ja taas uskaltaa kokeilla ja luoda yhdessä. (Muhonen 2013, 85.)

Omassa projektissani ei niinkään käytetä sävellytystä rajallisen ajan takia, mutta se voisi olla jatkossa tavoite. Antaisin laulajien luoda itse, merkitsisin kaikki vihjeet sekä ajatukset muistiin ja niistä tehtäisiin laulu. Alla olevassa kuvassa näkyvät säveltämisen alueet ja kuinka ne linkittyvät toisiinsa (KUVIO 1). Käytän Mannan kanssa yhdessä säveltämistä ja ohjattua säveltämistä.

KUVIO 1. Sävellyttäminen säveltämisen kentässä (mukaiillen Muhonen 2012, 8)

Mannan kanssa toiminta sujui alla olevaa kuviota (KUVIO 2) mukailleen. Laulajien innostaminen oli alkanut jo aiemmin keväällä, kun otimme ohjelmistoomme Taivas on sininen ja valkoinen -laulun. Kerroin heille jo silloin tulevasta työpajasta. Tunteet ovat tärkeitä, kun luodaan uutta. Jos on innostunut mieli, niin silloin mieli on avoimempi vastaanottamaan uusia asioita. Toteuttamisvaihe tässä projektissa tarkoitti kahta työpajakertaa, joiden aikana rohkaisin heitä tekemään erilaisia harjoituksia. Projektimme jäi kolmanteen vaiheeseen, eli valmiiseen produktiin ja sen julkistamiseen. Sitä aiomme työstää seuraavaksi. Tämä kuvio on sovellettavissa mielestäni moneen muuhunkin projektiin.

KUVIO 2. Sävellyttämisen prosessi (mukaillen Ojala & Väkevä 2013, 86)

3.2 Miten säveltää?

Iiron musiikkiluokka -ohjelman eräässä jaksossa oli aiheena säveltäminen ja sanoittaminen. Ohjelmassa olivat mukana Ida Paul & Kalle Enroth, Kimmo Hakola, Heikki Salo ja Iivari Suosalo. Heikki Salon mielestä jokainen ihminen kykenee säveltämään laulun, esimerkiksi tuutulaulun. Kaikki osaavat hyräillä ja sepittää sanoja. Salo otti esimerkiksi vanhan kansanlaulun Suutarin emännän kehtolaulun. Kappaleessa lauletaan: ”Keitä te ootte te nuoret pojat, kun en mä tunne teitä”. Salo ajatteli, että ehkäpä äiti oli tuudittamassa lasta uneen, ja kun taloon tuli poikia, hän jatkoi lapselle laulamista, mutta sepitti siinä hetkessä uudet sanat. (Yle 2016.) Tämä ajatus antaa ihan uuden näkökulman tuohonkin lauluun. Ihmiset sepittivät lauluja, ja keksivät varmasti edelleenkin tänä päivänä, esimerkiksi tuudittaessa lasta. Itse lauloin paljon lapsilleni, kun he olivat vauvaikäisiä. Lauloin heille vaippoja vaihtaessa, syöttäessä, nukuttaessa. Sepitin sanat siinä hetkessä ja improvisoin melodian. Olen huomannut jälkeenpäin, että ainakin toiselle pojistani näyttää olevan tarttunut tämä laulujen sepittely.

Heikki Salo mainitsi ohjelmassa myös mielenkiintoisia näkökulmia riimittelystä. Riimit lisäävät laulun muistettavuutta, auttavat sen rytmittämistä ja niiden avulla voi käyttää vertauskuvia. Hän kuitenkin

painotti, että riimin tulisi olla aina perusteltu. Salo kertoi myös, että saadessaan jonkin sävelaihion, hän kirjoittaa sen muistiin ja palaa siihen toisena hetkenä. Säveltäjä Kimmo Hakola totesi, että yksi hyvä kriitikko on seuraava päivä. Hän yhdessä Salon kanssa olivat sitä mieltä, että välillä on hyvä ikään kuin unohtaa sävellysaihio ja palata siihen taas myöhemmin. Heikki Salo muistutti vielä, että lauluntekijällä tulisi olla aina muistikirja mukana ideoita varten. (YLE 2016.)

Kimmo Hakolan mielestä säveltäminen on mielen kuuntelua. Kun hän ryhtyy säveltämään, hän hiljentyä, meditoi ja kuuntelee, mitä päässä alkaa soida. Sen jälkeen hän kirjoittaa aihiot ylös. Heikki Salo puolestaan kertoi vielä, miten häneen mielestään kannattaisi aloittaa säveltäminen. Hänestä kaikki taiteen tekeminen lähtee matkimisesta. Salo vertasi siihen, kuinka laulut ovat aina siirtyneet matkimalla sukupolvelta toiselle. Hän kehotti lähtemään siitä, mikä on sinua itseäsi lähellä ja kun idea tulee, laulun tulisi antaa syntyä vailla itsekritiikkiä. Tämän jälkeen voi jättää tuotoksen lepäämään joksikin aikaa ja palata siihen myöhemmin. (Yle 2016.)

Sävellyksen voi synnyttää eri apukeinoja käyttäen, niitä ovat muun muassa

- riffi
- sointukierto esim. I-IV-V-I -soinnut
- sanat
- rytmi
- melodia
- bassolinja
- ostinato eli saman sävelaiheen toistaminen
- syntetisaattorilla yhdistellen erilaisia soundeja, biittejä ja looppeja
- tunnelma
- muu (esim. kuva, liike, idea valmiista sävellyksestä)

(mukaillen Ojala & Väkevä 2013, 72.)

3.3 Ohjaajan rooli säveltämisessä

Uskoisin, että vuorovaikutus on tärkeintä säveltämistä ohjatessa. Kun sävelletään yhdessä, jokaisen täytyy osallistua, mutta on hyvä toisinaan antaa myös tilaa, jos joku haluaa ikään kuin katsoa sivusta. Jos taas joku ei osallistu ollenkaan, voi se vaikuttaa ryhmän toimivuuteen negatiivisesti. (Ojala & Väkevä 2013, 80.)

Ojala & Väkevä (2013, 73) ovat tehneet erinäisiä sävellystehtäviä kouluissa ja heidän mielestään ohjaajalla tai opettajalla on useita rooleja prosessin aikana: mahdollistaja, kannustaja, haastaja, taiteellinen tuottaja ja mallin antaja. *Mahdollistaminen* tarkoittaa, että säveltämisestä tulee luonnollinen osa koulun musiikkitoimintaa. *Kannustajalla* tarkoitetaan hyväksymistä, otetaan vastaan se, mitä oppilas tekee ja kannustetaan häntä tekemään ilman itsekritiikkiä. *Taiteellinen tuottaja* tekee oppilaiden ideoista sovitusehdotuksia. Hän ehdottelee, ohjaa ja antaa ideoita. *Mallin antaja* taas ohjaa tyylinmukaisuutta. Esimerkiksi jos tehdään blueskappale, niin opetellaan blueskaava. Haastaja haastaa oppilaita kokeilemaan ehkä jotain uutta tai omaperäistä. (Ojala & Väkevä 2013, 73 - 78.)

Laulajien kanssa säveltämisessä pyrin ehdottomasti olemaan kannustaja. On tärkeää olla vastaanottavainen laulajien ehdotuksille. Rekilaulutyöpajassa pitää olla myös mallin antaja. Opetellaan ensin rekilaulumitta ja muut sen ominaispiirteet, jonka jälkeen vasta aletaan itse säveltää. Taiteellista tuottamista tarvitaan sitten, kun ideat ovat valmiina työstettäväksi. Toisessa työpajassa annoin heille valmiita ehdotuksia, mutta myös vapautta keksiä itse.

3.4 Luovuus

Luovuus-termiä on vaikea selittää kaikenkattavasti. Uusikylä (2012, 19 - 20) on koonnut yleisiä ajatuksia luovuudesta, joita ovat kyky ajatella monimutkaisia rakenteita, kyky nähdä ongelmia, joita toiset eivät näe sekä keksiä uusia, omaperäisiä ideoita.

Useat luovuuden tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että luovuus on lähinnä kykyä luoda uutta. Voidaan puhua luovuuden jakamista neljään p-kirjaimeseen, jotka ovat *persoonaa*, *prosessi*, *produkti* ja *paine*. Ja näihin kolmeen ensimmäiseen tekijään liittyvät muun muassa omaperäisyys, tavallisuudesta poikkeaminen, uutuus, nerokkuus ja esteettinen harmonia. *Persoonasta* puhuttaessa tarkoitetaan luonnetta, älykkyyttä, arvoja ja asenteita. *Prosessilla* tarkoitetaan vaihetta, jota persoonaa käy läpi saavuttaakseen tavoitteen. *Produktit* voivat olla keksintöjä, sävellyksiä, runoja, maalauksia, uusia hoitotapoja tai ajatuksia. *Paine* syntyy ihmisen ja ympäristön välisestä suhteesta ja sillä on vaikutus tekemiseen. (Uusikylä 2012, 59.)

Säveltäjä Kimmo Hakola kiteytti luovuuskäsitteen näin: ”Luovuus on vapaan mielen erilaisten assosiaatioiden tulosta”. Hänestä luovuus on sitä meidän ominta itseämme. Hänen mielestään kannattaisi suorittaa vähemmän ja antaa mielen tuottaa. Hakola painottaa, että jokainen meistä on luova yksilö. (Yle 2016.) Olen samaa mieltä Hakolan kanssa, että luovuus löytyy sisimmästämme. Sitä voi joskus olla vaikea löytää, mutta jos esimerkiksi ajattelemme lapsia, he ovat luovia. Heissä se sisin, oma itse, on vielä näkyvissä eikä ympäristö ja muut opitut käytösmallit ole heihin vaikuttaneet.

4 REKILAULU

4.1 Kansanlaulun historiaa

1800-luvulla sääty-yhteiskunnassa muodostui kansanlaulu-sana. Sillä tarkoitettiin rahvaan musiikkia. Säätyläisiä oli vain muutama prosentti, viulisteja oli paljon enemmän rahvaan joukossa. (Asplund, Hoppu, Laitinen, Leisiö, Saha, Westerholm, 2006, 13.) Vanhempaa kansanlaulukerrostumaa ovat *runolaulut, itkuvirret, balladit, huhuilut, karjankutsut* ja *joiut*. Uudempaa ovat rekilaulut, tanssi- ja polskalaulut sekä arkkiveisut. (Halkola 2017, 88.) Murrosvaihe eteni vaiheittain Suomessa: Länsi-Suomessa 1600-luvulla, Savossa 1700-luvun lopulla ja Karjalassa 1800-luvulla. Muistinvaraisen kansanmusiikin kausi loppui noin 1850-luvulla, kun kansakoulut perustettiin. (Asplund ym. 2006, 12.)

Vanha laulukulttuuri perustui *runolauluun*. Laulamalla kerrottiin uutiset, juhlittiin, surtiin ja vietettiin häitä. Elias Lönnrot keräsi runolauluja ja kokosi Kalevalan ja Kantelettaren. (Laitinen 2006, 15.) Runolaulussa tunnistettavuus on kalevalainen runomitta, joka koostuu kahdeksantavuisesta säeparresta, joissa on neljä runojalkaa. Seuraavassa esimerkissä on ensin trokeesäe, kenoviivan jälkeen murrelmasäe: ”va-ka van-ha väi-nä-möi-ni/ ves-ti vuo-rel-la ven-het-tä.”

Itkuvirret ovat erittäin vanhaa, arkaaista kansanlauluperimää. Yleisimpiä itkuvirsiä ovat kuolinitkut, joissa itketään vainajaa kuolinhetkestä viimeisiin muistamisiin. (Nenola 2002, 29.) Muita itkuja ovat hääitkut, joissa käsitellään morsiamen lähtöä kotoa ja suvustaan. Lisäksi on rekryyitkut, jotka ovat uudempaa kerrostumaa. Niissä itketään sotaan tai asepalvelukseen lähteviä. Yleensäkin itkut liittyvät erotilanteisiin. (Asplund 2006, 95 - 96.) Itkijä on yleensä nainen. Katsotaan, että naisella oli synnytysten kautta yhteys tuonpuoleiseen, naiset hoivasivat sairaita ja kuolevia. Tämän takia naiset luontevasti lauloivat itkuvirsiä. Itkut ovat yleensä soololaulua ja ne voivat olla melodisia tai resitatiivisia. Itkijä improvisoi tekstiä, mutta pitäytyy opitussa runokielessä, melodiassa ja aiheistossa. (Nenola 2002, 29-30.) Itkuperinne elää edelleenkin Suomi – Kreikka – akselilla Romaniassa sekä venäläisten ja suomalais-ugrialaisten kansojen keskuudessa (Asplund 2006, 82).

Balladit kuuluvat kertomalauluihin, joita on laulettu jo 1200-luvun loppupuolelta lähtien, ja ovat alkuaan ehkä Ranskan hovipiireistä. Balladit säilyivät elävänä traditiona 1900-luvun lopulle saakka. Keski-ajalla balladit olivat tanssilauluja, joita esitettiin piirissä tai ketjussa esilaulajan johdolla. Balladit kertovat usein traagisista tilanteista, ristiriidoista, jotka päätyvät usein dramaattisesti (Asplund 2006, 167, 169, 189.)

Työlauluja laulettiin improvisoiden, ne saattoivat olla lyhyitä laulettuja fraaseja, sanoilla ei niin ollut merkitystä, mutta laulaminen auttoi jaksamaan. *Kutsuhuudoilla* ja *huhuiluilla* kutsuttiin toisia pitkänkin matkan päästä. Karjaa kutsuttiin äänen lisäksi paimentorvilla. (Asplund 2006, 126.)

Karjankutsut olivat erilaisia eri puolilla Suomea. Ne koostuivat yleensä 3 – 4 äänestä ja yhdestä sanasta, jota toistetaan. Pohjanmaalla kutsut olivat pitkiä ja melodisia. Lounais-Suomessa ja Satakunnassa taas kutsuttiin lyhyesti ja Ahvenanmaalla kiekaisten melodisesti ylöspäin. (Yle 1968.)

Polskalaulut yleistyivät Suomessa 1600-luvun lopulla, ja 1700-luvulla polskattiin paljon Länsi- ja Etelä-Suomessa. Jos ei kukaan ollut soittamassa, polskia rallatettiin, eli laulettiin tavuilla, ilman sanoja. Polskalaulut käsittelivät rakkautta, sanoitus oli humoristista ja rempseää. (Asplund 2006, 141.)

Arkkiveisut ovat uudempaa kansanlaulukerrostumaa. Aluksi ne olivat säätyläisten lauluja, mutta 1870-luvulla perustettiin kirjapainoja, ja rahvaatkin alkoivat sepustamaan sekä julkaisemaan niitä. Hengelliset aiheet teksteissä vähenivät, maaseuduilla luku- ja kirjoitustaito kasvoi ja kirjoittajia tuli koko ajan lisää. Aiheina oli kaikki sensaatiomainen: murhat, haaksirikot ja kaikenlaiset kohu-uutiset. (Asplund 2006, 257.) Tyypillisesti arkissa luki teksti ja sitten mainintana, mihin sävelmään niitä tuli laulaa.

4.2 Rekilaulun synty

Rekilaulu-sana tuli todennäköisesti Viron sanasta *regivärss*, joka tarkoittaa meidän runolaulua vastaavaa vanhaa alkusointuista tyyliä. Sana on kuitenkin alkuaan todennäköisesti saksalaisesta *Reigenlied*-sanasta, joka tarkoittaa piiritanssia. (Asplund 2006, 147.) Siitä käytetään myös nimeä

rekiviisu, rekivirsi, piiri-, rinki-, tanssi-, kuja- ja keijulaulu (tieteentermipankki). Rekilauluja ovat muun muassa kaikkien tuntemat ”Taivas on sininen ja valkoinen” ja ”Kaksipa poikaa Kurikasta”. Kun puhutaan rekilaulusta, tarkoitamme usein vanhakantaista, nelisäkeistä rekilaulua. Siinä on kaksi kaksisäkeistä säettä, jotka kerrataan. Taivas on sininen ja valkoinen, noudattaa vanhan kerrostuman nelisäkeistä rekilaulua.

” Taivas on sininen ja valkoinen,
ja tähtösiä täynnä ”(kertaus)
Niin on nuori sydämeni
ajatuksia täynnä ” (kertaus)

1600-luvulla alkoi murrosvaihe suomalaisessa laulukulttuurissa. Oli laulettu karhunpeijaislauluja, häälauluja, erilaisia työ- ja leikkilauluja ja nyt yhtenä uutena, rekilauluja (Asplund 2006, 144.) Uskonpuhdistus vaikutti siihen, että vanhoja kalevalanmittaisia lauluja pidettiin pakanallisina ja tilalle tarjottiin virsiä ja hengellisiä runoja. Tuohon aikaan vallitsi uusi laulutyyli, jota kutsuttiin välimuotoiseksi lauluksi, eli siinä ei ollut välttämättä mitään tiettyä muotoa tai mittaa. Vähitellen siirryttiin rekilauluihin, mutta kalevalainen runomitta säilyi kehtolauluissa viime vuosisadalle saakka. (Honkala 2003, 19-20.)

Rekilaulun kehitys alkoi 1700-luvulla, kun talonpoikaiskulttuuri syntyi ja nuorisokulttuuri erottui omakseen, eritoten Länsi- ja Etelä-Suomessa. Nuoret kokoontuivat, tanssivat ja lauloivat. He vastustivat vanhempien valtaa esimerkiksi tahtomalla itse valita tulevan puolison ja nuoret olivat usein nokakkain vanhempiensa kanssa. Elias Lönnrot paheksui uusia kansanlauluja, mukaan lukien rekilauluja ja tämä vaikutti niiden arvostukseen. 1800-luvulla rekilaulut nousivat suosioon ja ne olivat nuorten vallitseva laulutyyli. Vasta 1800 - 1900 -luvun taitteessa rekilauluja alettiin tallentaa. Koska aikaisempia tallenteita rekilauluista ei löydy, ei myös tiedetä tarkkaa ajankohtaa rekilaulun synnylle. Myöhemmin metsäteollisuuden kehittyessä perustettiin tukkityömaita ja tukkijätkistä tuli myöhemmin rekilaulujen vapauden symboli. (Asplund 2006, 144 – 145, 156.)

4.3 Rekilaulun tyylipiirteet

Rekilaulujen aiheina olivat vahvasti erilaiset tunteet. Laulettiin rakkaudesta ja pettymyksistä. Rekilaulussa käytettiin aforismeja kuvaamaan lyhyesti sen sisältö. Tavallista oli niin sanottu luonnonjohdannon käyttö: ensimmäisessä säeparissa laulettiin luontoa kuvaavista asioista, ja toisessa säeparissa tuotiin tunnesisältö enemmän esille. Nämä säeparit eivät välttämättä liittyneet aiheiltaan toisiinsa. Aluksi tyypillisiä olivat yksisäkeiset laulut, joissa kaksi keskenään riimillistä jaetta kerrattiin. (Asplund 2006, 153.) Alla oleva laulu on esimerkki on tällaisesta laulusta (KUVA 1).

It - ket - tää ja su - ret - taa ja huol - lek - si tah - too tul - la,
 5
 muill' on kois - sa kul - ta - sen - sa, ei - kä o - le___ mul - la.

KUVA 1. Kaksisäkeinen rekilaulu (Kantelettaren ensipainoksen nuottiliitteestä, Asplund 2006, 149).

Rekilaulu eroaa runolaulusta siten, että siinä on säkeistöt, säeparit ovat loppuriimillisiä, sävelala on suurempi, jopa yli oktaavin ja rekilaulussa voi olla oktaavihyppyjäkin (Asplund 2006, 149.)

I: Kei-täpä kul-tani | kaf-fi- a ja

I kei-tä kat-ti- | lal- la : sen

II vii-meisen ker-ran | kä-ve-len sun

I ka-marisi lat-ti- | al-la.

Rekilaulussa on kahdeksan nousutavua ja kahdeksan laskutavua. Nousutavut ovat iskullisilla osilla tahdissa ja niissä on yleisimmin vain yksi tavu (alleviivattu). Voidaan ajatella myös niin, että tavut jaetaan kahteen osaan; alkuosassa on neljä nousutavua ja loppuosassa kolme. Osat erottaa kesuura, mikä tarkoittaa säkeen keskellä olevaa taukoa (urbanisanakirja). Viimeistä tavua ei enää lasketa,

koska viimeiset sävelet ovat kestoaltaan yleensä puolet pitempiä, esimerkiksi ”.ja tähtösiä TÄYN-NÄ”. (Honkala 2003, 27.)

Yleisintä on, että rekilaulu koostuu kahdesta nelisäkeisestä säeparista, jotka tyypillisesti loppuvat kahteen pitkään nuottiin, eli neljäsosanuottiin (Asplund 2006, 149). Ensimmäinen säepari kerrataan ja molemmat säeparit ovat keskenään samanlaisia, kuten laulu ”Keitpä kultani kaffia”. Vanhankantaisille rekilauluille on tyypillistä mollisävellajit ja moodeista eli kirkkosävellajeista doorinen asteikko, mikä tarkoittaa mollisävelasteikkoa korotetulla sekstillä (la, ti, do, re, mi, fi, so, la) (KUVA 2).

KUVA 2. D-doorinen asteikko

Tyypillistä on myös, että ensimmäinen säepari kertoo luonnosta, jälkimmäisessä tulee se varsinainen asia, joka ei välttämättä liity ensimmäiseen säepariin: ”Taivas on sininen ja valkoinen ja tähtösiä täynnä/ Niin on nuori sydämeni ajatuksia täynnä” tai ”Raita se kasvaa rannalla vaan ei kasva koivu./ Hyvää iltaa rakas heila kuinkas olet voinu.” (Asplund 2006, 146.)

Luonnonjohteen lisäksi käytettiin niin sanottuja kiinteään perusosaan liitettyjä muunnelmia (Honkala 2003, 25). Esimerkkinä Honkala (2003) käytti seuraavaa:

Ennen minä kalliosta kannun vettä joisin,
Ennen kuin minä oman kullan toisen kanssa soisin.
Ennen minä lähden Tonavalle Turkinmaalle sotaan
Ennen kuin tään kylän tyttöläitä aviokseni otan.

Uudemmassa rekilaulutyylissä lauluihin tulivat duurit ja mollit, dominanttiseptimisointuun perustuva sointuajattelu, säkeistöjen itsellisyys (ABCD) tai jommankumman jälkimmäisen säeparin

kertautuminen. Voi olla myös niin, että jälkimmäisessä säeparissa lauletaankin muunnos ensimmäisestä säeparista. Rytmikassakin ilmeni monipuolisuutta, esimerkiksi rekilaulu voi olla kolmijakoinen, kuten masurkka, mutta yleisimmin se on tasajakoinen. (Asplund 2006, 151.) Loppuriimit voivat olla täydellisiä, kuten kieli - mieli tai osittainen fiini – paratiisi (Ilmonen 1988, 7; ESIMERKKI 1 ja ESIMERKKI 2.)

ESIMERKKI 1. Täydellinen loppusoinnullisuus

” Hiljaane suru se nuoren likan
syräntä rasitteloo. Ja
Kun ei ole sellasta ystävätä,
jolle sitä valitteloo.”

ESIMERKKI 2. Osittainen loppusointu

”Hyvät ja huonot ja hoitolaiset ja
kaikki ne mua sortaa.
Pansivat kun ne saisivat musta
jalakojensa alle portaan.”

4.4 Rekilaulun levinneisyys

1800-luvulla vanhemman tyylin rekilaulut kukoistivat pääosin Länsi-Suomessa, erityisesti Etelä-Pohjanmaalla. Riimillisen rekilaulun ydinalueena pidetään myös Karjalankannasta. Itä-Suomessa puolestaan säilyi pitempään itkuvirret, runolaulu ja arkaainen musiikki ylipäänsä. Kun 1800-luvulla polska- ja rekilaulut tulivat Itä-Suomeen, olivat ne jo lähes unohduksissa Länsi-Suomessa. (Asplund 2006, 151.)

Suullista rekilauluperinnettä ei ole enää säilynyt, mutta uutta rekilauluperinnettä syntyy, esimerkiksi Ilo Ensemble säveltää uusia rekilauluja. Vanhoja rekilauluja löytyy muun muassa Alavuden (Ala-Könni 1978) ja Kauhavan (Ilmonen 1988) laulukirjassa.

4.5 Tunnetuimpia rekilaulajia

Yksi tunnetuimmista rekilaulajista on Tiila Ilkka (1875-1963) Alavudelta. Hän lauloi kaksisäkeisiä lauluja, käytti muunnesäveliä ja doorisuutta (mollin korotettu kuudes sävel). Häneltä tallennettiin noin 220 toisintoa. Muita tunnettuja rekilaulajia ovat olleet muun muassa Jussi Erkkilä, Kaappo Kangas-Kurki, Tyynne Pahkamäki, Erkki Rankaviita ja ”Lukkarin Alba” eli Alba Forsberg. Hyvä rekilaulaja ei välttämättä tarkoita, että muistaa paljon lauluja, vaan voi myös olla sellainen, että improvisoi laulaessaan tyylinmukaisesti. Hyvä tällainen improvisoija oli Ville Syrjälä (1884-1960). (Asplund 2006, 154-159.)

5 PROJEKTINA MANNA

5.1 Manna-lauluryhmän taustaa

Manna on halsualainen, syksyllä 2014 perustettu lauluryhmä, jossa laulaa noin kymmenen 37 - 57 – vuotiasta naista. Halsualla ei tuolloin ollut muita lauluryhmiä kirkkokuoron lisäksi, joten uudelle lauluryhmälle oli hyvin tilaa. Perustin ryhmän yhdessä Halsuan seurakunnan kanttorin, Anni-Mari Kentalan, kanssa. Alusta alkaen laulajat olivat hyvin sitoutuneita käymään harjoituksissa ja esiintymään. Osa heistä on ennen Mannaa laulanut samassa lauluyhtyeessä, joten yhteissointi syttyi nopeasti. Johdimme Anni-Marin kanssa yhdessä ja erikseen. Kevästä 2017 Anni-Mari Kentala lopetti Mannan ja vetovastuu siirtyi täysin minulle. Haastavinta ryhmän johtamisessa on se, että laulan itsekin mukana. Olen tehnyt usein niin, että esiintyessä ikään kuin hengitämme yhdessä kappaleet käyntiin tai sitten joku vain aloittaa, ja muut seuraavat perässä. En myöskään johda laulun aikana kuin vain joskus hankalimmissa lauluissa.

Kokoonnumme kerran viikossa parin tunnin verran. Keikkoja meillä on sopivasti, seurakunnissa ja muualla. Ohjelmisto koostuu kansanlauluista, kevyestä musiikista, hengellisistä sekä afrikkalaisista lauluista. Laulajat hyväksyvät yleensä kaiken, mitä vain heille tuon. Olen huomannut, että Mannalle sopii hyvin kansanlaulut sekä afrikkalaistyyliset laulut. Altojen huokoisa ja vahva soundi tulee hyvin esiin edellä mainituissa musiikkityyleissä ja sopraanoiden kirkkaat äänet erottuvat edukseen. Kansanlauluissa on omat haasteensa, kuten tekstien rytmitykset, vrt. murrelmasäkeet, mutta melodisesti ne voivat olla hyvinkin yksinkertaisia. Mielestäni kansanlaulut sopivat hyvin harrastelijoille, koska tyylissä ennemminkin pyritään kuulostamaan luonnolliselta, ei koulutetulta. Laulamme yleensä ilman nuotteja, koska siten pystyy paremmin keskittymään ja saa paremman kontaktin yleisöön ja olisi myös outoa laulaa kansanlauluja nuotit kädessä.

5.2 Suunnitelma

Tarkoitus oli kokoontua työpajaan kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla oli ajatus tutustuttaa ryhmä rekilauluun erilaisten harjoitteiden kautta ja tehdä lauluun sanat. Toisella kerralla oli tarkoitus tehdä lauluun sävel muuntaen tuttua, ensimmäisellä tapaamiskerralla opittua laulua. Olin varannut tähän yhteensä viisi tuntia, ja uskoin sen riittävän. Näiden kertojen jälkeen minulla oli tarkoitus kysyä avoin palaute ryhmäläisiltä.

5.2.1 Ensimmäinen työpaja

Paikalla oli lisäksi seitsemän laulajaa. Olin varautunut siihen, että alkuun lämmiteltäisiin erilaisilla improvisaatioharjoituksilla. Päätin kuitenkin ryhtyä suoraan asiaan, koska tarkoitus tällä kerralla oli keksiä sanoja, ei niinkään laulaa, ja aikaa oli vain kaksi tuntia.

Jaoin ryhmäläisille rekilaulusta kertovan monisteen (LIITE 1). Kerroin rekilaulun historiasta, sen ominaispiirteistä ja rakenteesta. Sen jälkeen lauloimme piirissä ”Taivas on sininen ja valkoinen”-kappaletta. Meillä oli huivista tehty mytty, jota siirsimme seuraavalle neljäsosaosaukuin: TAI-vas on SINI-nen ja VAL-koi-NEN ja TÄH-tö-SI-ä TÄYN-NÄ. Ajattelin tämän helpottavan hahmottamaan rekilaulun rakennetta ja poljentoa. Kokeilimme myös toisen laulun sanoja samaan melodiaan, mytty edelleen kiertäen. Seuraavaksi laulettiin samaa laulua seisten, perusrytmiä jaloilla tampaten. Otimme myös kädet mukaan taputtaen.

Tämän jälkeen istuimme alas ja annoin ryhmäläisille monisteen, jossa piti tunnistaa rekilaulusäkeistöt pop-laulusäkeistöjen joukosta. Tämän idean sain Nina Halkolan pro gradu -tutkielmasta (2017), jossa hän teetti koululaisille muun muassa tämäntyyppisen harjoituksen. Lisäksi annoin heille kaksi sivua rekilaulusäkeitä, joista olin tehnyt eriasteisia harjoituksia. Otin mallia Centria-ammattikorkeakoulussa pidetystä rekilauluworkshopista (Ilo Ensemble 2016). Lauloimme ensin tutulla sävelellä valmiita säkeitä, sen jälkeen niin, että viimeinen sana säkeestä puuttui. Ryhmäläisten piti keksiä siihen joku sana. Tämän jälkeen heidän piti keksiä koko viimeinen säe ja sen jälkeen viimeinen säepari. Lopuksi ryhmäläisten piti sanoittaa koko säkeistö.

Laulajat kysyivät lauluun aihetta, ja keskusteltuumme hetkisen päädyimme aiheeseen koleasta ja kylmästä keväästä ja kesästä. Aihe kosketti kaikkia, koska tänä vuonna kevät on ollut todella kylmä. Niinpä sanoja olisi ehkä helpompi keksiä tällaisesta aiheesta. Valmiita säkeistöjä tuli kahdeksan (kts. LIITE 1), ja muokattavia säkeistöjä lähes kymmennen.

5.2.2 Toinen työpaja

Tarkoituksena oli työstää melodiaa muuntelemalla traditionaalista Keitäpä kultani kaffia –sävelmää. Ajatukseni oli seuraavanlainen: 1. Soitan pianolla sointuja. 2. Opetellaan kuuntelemaan niitä. 3. Lauletaan sointujen säveliä. Siirrytään laulamaan melodiaa. 4. Lauletaan melodiaa jokainen vuorollaan, yhtä säveltä muuntaen ja muut toistavat sen matkien. Laulaessa tehdään perusrytmiä käsillä taputtaen reisiin ja käsiin vuorotellen. Kuten Ojala & Väkevä (2013, 39) mainitsevat, yhdistäessä liikkeen musiikkiin, laulaja hahmottaa kehon kautta muutakin musiikista, esimerkiksi melodian suunnasta, harmoniasta, musiikin voimakkuuksista ja sävyistä. 5. Seuraava kierros tehdään isommalla muuntelulla. Otetaan omia säkeistöjä mukaan, joten siitä syntyy luonnostaan eri rytmejä. Kun on löydetty yhteinen, yksi sävel lauluun, aloitetaan sovitus.

Aloitin niin, että levitin keskelle lattiaa isoja vilttejä ja pyysin siihen makuulle. Se ei kuitenkaan onnistunut kaikilta, joten luovuin tästä harjoituksesta. Olin suunnitellut, että tekisimme äänimaisemia ja tutustuisimme omaan ääneen. Käytän silloin tällöin yläsävelharjoituksia, jotta saataisiin yhtäläinen äänenväri ja samalla oppii kuuntelemaan omaa ääntään ja lisäksi se myös harjoituttaa sävelpuhtautta. Jätin kuitenkin tämän osuuden kokonaan pois ja aloimme työstää laulun melodiaa.

Alkuun muistelimme Keitäpä kultani kaffia -sävelmää minun säestäessäni pianolla. Sen jälkeen lauloimme laulua piirissä vuorotellen omilla, edelliskerralla keksityillä säkeistöillämme. Muut lauloivat mukana kertauksissa. Sanoituksissa oli vielä korjattavaa, mutta nyt ei käytetty aikaa siihen. Tämän jälkeen laulatin heitä soinnun sävelillä kolmiäänisesti, minun hyräillessäni melodiaa sointuharmonian päälle. Kuuntelimme harmoniaa ja jatkoimme niin, että altot jäivät laulamaan sointujen pohjaääniä ja sopraanot lauloivat melodiaa. Toistimme tätä ja pyysin altoja rytmittämään

stemmaansa esimerkiksi katkomalla ääniä. Ryhmäläiset olivat hyvin avoimia ehdotuksilleni ja oli siten helppo ohjata heitä.

Tämän jälkeen palasimme laulamaan uudestaan omia säkeitä niin, että pyysin heitä muuntelemaan hiukan melodiasa. He onnistuivat todella hyvin siinä ja jos jostakin tuntui, ettei keksinyt mitään, kehoitin heitä laulamaan melodiasa. Melodian muuntelua kuitenkin syntyi kaikilla, ja uskon sen johtuvan siitä, että kun heille antoi luvan laulaa alkuperäistä melodiasa, he vapautuivat muuntelemaan. Huomasin laulajien muuntelevan melodiasa bassolinjan mukaisesti ja itsekin mukana laulaessa totesin laulavani samalla tavalla kuin muut.

Kokeilimme seuraavaksi rallattelua, joka tarkoittaa laulamista eri tavuilla ilman sanoja. Olen huomannut, että rallattaessa pystyy paremmin muuntelemaan laulun rytmiä ja melodiasa, kun ei ole kiinni sanoissa. Rallattelimme ensin l-kirjaimella, sitten k-kirjaimella, sen jälkeen vapaavalintaisesti millä kirjaimella vain. Kukin vuorollaan rallatteli yksin ja muut toistivat. Altot lauloivat omaa stemmaa samaan aikaan.

Menin takaisin pianon ääreen ja pyysin heitä edelleen laulamaan laulua omilla sanoilla. Hidastin laulun tempoa, koska ajattelin sen inspiroivan muunteluun. Se oli vain kokeilu, joka tyssäsi alkeellisiin soittotaitoihini. Jos olisin kompannut pianolla vaikkapa tangon tai lattarimusiikin poljentoon, uskoisin, että laulajatkin olisivat heittäytyneet mukaan enemmän, mutta nyt olin sidottu tiukasti niihin muutamaan sointuun ja komppausrytmiin, etten osannut varioida paljoakaan.

5.3 Kokemukset työpajasta ja sävellyks

Säkeistöjä syntyi yli kahdeksaan, ja teimme niin, että lauloimme ne kaikki läpi ja mietimme, miten säkeistöjen sanoja voisi korjata tyylinmukaisesti. Aika loppui kuitenkin kesken ja seuraavana päivänä lähetin tuotoksen Mannalle. Ajatuksissa on, että työstämme laulua vielä yhdessä. Todennäköisesti laulussa tulee olemaan Keitäpä kultani kaffia -melodia joko sellaisenaan tai hieman muunneltuna. Joka säkeistössä solistit saavat muunnella miten haluavat ja kertauksissa laulamme keksimissämme stemmoissa. Säkeistöjen välisiin aiomme tehdä jotain rytmiosioita kehorytmeihin ja lauluihin.

Työpajojen jälkeen keskustelimme rekilaulun teon kokemuksista. Ensimmäisestä tapaamiskerrasta he sanoivat näin:

”se oli luovuuden tuskaa”,

”aattelin etukäteen, että se olisi tosi vaikeaa, en pidä itseäni luovana. Huomasin kuitenkin siinä, että kyllähän sitä nyt pari säkeistöä pystyy keksimään”,

”luovuus katkeaa heti, kun on pakko tehdä jotain, kotona tuli heti ideoita”,

”yllätyin, miten paljon saatiin aikaan”,

”helpotti, että oli teema, rytmi ja melodia, ettei tarvinnut aloittaa tyhjästä”,

”Tena oli tarvittu” (viittasi vitsikkäästi siihen, kun nauroimme niin paljon keksiessämme säkeitä),

”oikeasti ihanaa nauruterapiaa”,

”Oma epävarmuus tuntui, en ole tottunut kirjoittamaan runoja”.

Kysyin heiltä, olisiko heillä intoa tehdä lisää lauluja, niin pienen hiljaisuuden jälkeen he vastasivat olevansa tyytyväisiä tähän yhteen. Kysyessäni mielipiteitä toisesta tapaamiskerrasta, he kokivat sen vaikeaksi. He eivät tieneet, mitä oli tarkoitus tehdä, muunnella melodiaa, vai keksiä uusi. Heistä melodian muuntelu tuntui vaikealta, ja varsinkin, kun toiset kuuntelivat. Myös se, että kun laulettiin säe ja yritettiin kerrata se samalla tavalla, niin siinä oli vaikeutta muistaa. Jonkun mielestä se oli hyvinkin omien rajojen ylittämistä. Laulajat tuntuivat kuitenkin olevan tyytyväisiä siihen, että nyt meillä on oma laulu.

Yllätyin, kun ryhmäläiset sanoivat, etteivät tieneet, mitä työpajassa oli tarkoitus tehdä. En tosin ollut sanonut, mihin tällä tapaamiskerralla pyritään. Aloimme vain tehdä muunteluja ja muita harjoituksia sen enempää valmistautumatta. Itselläni oli ajatus, josko siitä opitusta melodiasta olisi vapautunut enemmän tai olisi syntynyt jotain aivan uutta.

Jos teen tällaisen projektin toiste, voisin opettaa melodian tekemistä vaihtoehtoisten sointukiertojen pohjalta. Sen avulla saisi selkeyttä A- ja B-osiin ja kuitenkin olisi vapautta keksiä melodioita. Vaihtoehtoisesti voisin tehdä esimerkiksi kolmen sävelen rekilaulun. Melodia olisi näin ollen enemmän rajattua ja olisi ehkä helpompi hahmottaa sävelkulkuja.

5.4 Haasteet

Olisin voinut valmistella toisen tapaamiskerran paremmin esimerkiksi tekemällä erilaisia lämmittelyharjoituksia. Toimin melko spontaanisti tilanteessa ja kehitin erilaisia harjoituksia. Mietin, olisivatko laulajat tarvinneet nuottia selkeyden vuoksi. Ehkä näin oli parempi, pystyimme keskittymään enemmän musiikkiin eikä teoriaan tai nuottien lukemiseen.

Haasteena oli myös se, että kun itse soitin pianoa selin muihin, en saanut jatkuvaa katsekontaktia heihin. Olisi ollut myös hyvä kehitellä erilaisia säästystapoja ja -sointuja inspiroimaan heitä. Melodian ja sointujen nopea vaihtuminen teki muuntelun haastavaksi. Melodiakin oli mielestäni haastava, lähinnä B-osa, jossa soinnut vaihtuivat joka neljäsosilla. Siihen oli vaikeampaa keksiä melodian muuntelua.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA POHDINTA

Tavoitteena oli tehdä rekilaulu ja analysoida sen tekovaiheita ja tuloksia. Käytin opinnäytetyössäni ohjaamaani halsualaista Manna-lauluryhmää, jota olen johtanut kolme vuotta. Manna on tottunut laulamaan erilaisia kansanlauluja, joten uskoin tämän rekilaulutyöpajan olevan sopiva haaste heille.

Tutkimustuloksena saimme tehtyä produktin eli rekilaulun kahdella tapaamisella. Laulusta ei tullut vielä valmista ja päätin, että yhdessä vielä hiomme säkeistöjä ja sen jälkeen teen sovituksen. Alkuperäisessä suunnitelmassa oli tehdä kokonaan uusi melodia jo opitun melodian pohjalta, mutta päädyin siihen, ettemme sävellä kokonaan uutta melodiaa, vaan käytämme tuttua, ensimmäisellä tapaamiskerralla opittua laulua muuntelun pohjana. Tuloksena syntyi alkuperäistä melodiaa muistuttava, mutta yksinkertaisempaa sävelkulkua noudattava melodia. Teimme lisäksi kolmiäänisiä harmonioita sekä altoille rytmikästä stemmaa. Näitä tulemme käyttämään lopullisessa versiossa.

Kappaleen aiheena on kylmä kevät ja kesä 2017 (LIITE 2). Liitteessä on numeroitu ne säkeistöt, joiden riimitys on tyylinmukainen. Alleviivaukset säkeistöissä tarkoittavat, että ne tulee korjata rekilaulumittaan, suluissa olevat ovat puolestaan säkeistöehdotuksia. Annoin kaikkien säkeistöjen jäädä näkyville, koska niitä jalostamalla voimme saada niistä kelpo rekivärssyjä. Olisimme voineet käyttää toisenkin tapaamiskerran vielä sanoituksiin, jotta olisimme saaneet sanat valmiiksi ja ehkäpä lisättyä siihen jonkun koukun, hyvän kielikuvan, josta Heikki Salo kertoo tarkemmin (2006, 128).

Minua yllätti sanoitusten kielellinen rikkaus, miten mielenkiintoisia tekstejä voikaan saada aikaan, kun useampi on niitä tekemässä. Olin yllättynyt, miten hyvin laulajat olivat mukana ja kuinka helposti heiltä syntyi melodian muunteluita. Olin myös vaikuttunut, kuinka rohkeasti kukin lauloi yksin oman säkeistönsä muiden kuunnellessa. Laulajat ovat toki laulaneet jo useamman vuoden yhdessä, mutta ei ole itsestään selvää, että pystyy laulamaan yksin muiden edessä. Rekilaulua helpompi olisi ehkä ollut tehdä runolaulu. Sen suppeampi, viisisävelinen skaala ja mielestäni taianomainen tunnelma ehkä auttaisivat helpommin improvisoimaan ja muuntelemaan.

Sävellystapoja on useita ja tässä käytin sävellyttämistä sekä yhdessä säveltämistä. Annoin heille välineitä tekemiseen ja ideoita, joista lopputulos sitten syntyi. Minua ilahdutti laulajilta tullut ajatus, että nyt meillä on itse tehty laulu, meidän oma. Toivottavasti tämän rekilaulun teko innostaisi heitä tekemään vielä lisää omaa materiaalia.

Mielestäni tällainen sävellystapa, valmiin melodian asteittainen muuntelu, sopii hyvin laulajille, jotka eivät ole ennen tehneet omia sävellyksiään ja silloin, kun aikaa on rajallisesti käytettävänä. Sanojen työstämiseen käyttämäni materiaali auttoi laulajia, koska harjoitusten avulla rekilaulun riimillisuus tuli tutuksi. Rekilaulun säveltäminen sopii hyvin kenelle vain, jo pelkästään laulutyylin tuttuuden takia. En tosin tiedä, miten uudet sukupolvet omaksuvat rekilaulun tyylipiirteet, koska nykyään ei tietääkseni kouluissakaan välttämättä lauleta liiemmin vanhoja ja perinteisiä lauluja, vaan suositaan nuorten haluamaa uudempaa musiikkia.

Voisin kehittää työpajatoimintaa sillä tavoin, että tekisin valmiit työpajasapluunat kuoronjohtajille ja muille kiinnostuneille. Niissä ohjeistettaisiin, miten tehdä harjoituksia eri laulutyyleillä ja annettaisiin selkeitä ohjeita laulun säveltämiseen. Laulutyylejä voisi olla rekilaulun lisäksi esimerkiksi polskalaulu, rallatus ja runolaulu.

LÄHTEET

- Ala-Könni, E. (toim.) 1978. Alavuden laulukirja. Tampereen Yliopiston kansanperinteen julkaisu 5. Vammalan Kirjapaino Oy: Alavuden seura.
- Asplund, A. 2006. Itkuvirret. Teoksessa A. Asplund, P. Hoppu, H. Laitinen, T. Leisiö, H. Saha & S. Westerholm (toim.) Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Porvoo: WSOY.
- Asplund, A. 2006. Balladi. Eurooppalainen kansanlaulun laji. Teoksessa A. Asplund, P. Hoppu, H. Laitinen, T. Leisiö, H. Saha & S. Westerholm (toim.) Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Porvoo: WSOY.
- Asplund, A. 2006. Rekilaulu. Teoksessa A. Asplund, P. Hoppu, H. Laitinen, T. Leisiö, H. Saha & S. Westerholm (toim.) Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Porvoo: WSOY.
- Halkola, N. 2017. ”Minun kultani kaunis on, se on kuin auran kukka” – rekilaulujen opetusta peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/53825/URN:NBN:fi:jyu-201705082226.pdf?sequence=1>. Viitattu 25.5.2017.
- Honkala, T. 2003. Rekilaulun syntaksi. Suomen kansan sävelmiä -kokoelman rekilaulujen musiikki ja runomitta. Tampereen yliopisto. Pro gradu tutkielma. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/90892/gradu00219.pdf;sequence=1>. Viitattu 3.5.2017.
- Ilmonen, K. 1988. Kauhavan laulukirja. Kauhava: Kauhavan Sanomalehti Oy.
- Ilo Ensemble 2016. Rekilaulutyöpaja 27.10.2016. Centria-ammattikorkeakoulu.
- Karjan kutsumahuudot. 1968. YLE. Elävä arkisto. Saatavilla: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/08/13/karjan-kutsumahuudot>. Viitattu 2.6.2017.
- Laitinen, H. 2006. Runolaulu. Kokonainen maailma. Teoksessa A. Asplund, P. Hoppu, H. Laitinen, T. Leisiö, H. Saha & S. Westerholm (toim.) Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Porvoo: WSOY.
- Muhonen, S. 2012. Tehdään tästä laulu! Sävellyttäminen. Lasten musiikillisen luomisprosessin tukeminen ja dokumentointi. Helsinki: Unigrafia.
- Mute-sanasto, musiikin teoriaa webissä. <http://www15.uta.fi/arkisto/mustut/mute/apusivut/sanasto.html>
- Nenola, A. 2002. Inkerin itkuvirret. Pieksämäki: RT-Print Oy.
- Ojala, J. & Väkevä L. 2013. Säveltäjäksi kasvattaminen. Pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.

Rekilaulu. Saatavissa: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus>. Viitattu 13.4.2017.

Salo, H. 2006. {kahle}Kuningaslaji. Laululyriikan käsikirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sävel ja sanat. 2016. Iiron musiikkiluokka 2/5. Ohjaaja H. Anttila. Tuottaja P. Ylikojola. YLE Teema. Esitetty 7.12.2016. Saatavilla Yle Areena. www.arena.yle.fi. Viitattu 2.6.2017.

Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Juva: PS-kustannus.

Urbanisanakirja, www.urbanisanakirja.com. viitattu 2.6.2017.

Valituskuorosta tuli hitti ympäri maailmaa. Saatavilla:

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/valituskuorosta-tuli-hitti-ympari-maailmaa/>. Viitattu 20.5.2017.

REKILAULU

LIITE 1/1

Syrjäytti runolaulun 1600-luvulta eteenpäin. Ensimmäiset tallenteet ovat 1800-luvulta. Silloin tuli myös polskalaulut, karhunpeijaislaulut, häälaulut ja työlaulut. Rekilaulut olivat suosittuja erityisesti nuorten kesken 1700–1800 -luvulla. Opittiin lauluja toisilta ja sepitettiin itse.

Nuorisokulttuuri kehittyi, ja erityisesti Karjalan Kunnaksella ja Etelä-Pohjanmaalla nuoret kokoontuivat kylillä ja keinuilla laulamaan riimillisiä rekilauluja, aiheena rakkauteen liittyvät tunteet metaforein, sitten myös herjalauluja. Myöhemmin Tukkilaispojista tuli rekilaulujen symboleita.

Elias Lönnrot paheksui rekilauluja, koska hänestä niissä ei ollut kunnan sanoja ja muutenkaan kansanlauluja ei arvostettu, eikä myös tallennettu. Haluttiin palata takaisin runolauluihin. 1800-luvulla kuitenkin rekilaulujen suosio kasvoi ja niitä alettiin tallentaa. Toivo Kuula tallensi 1900-luvun alussa paljon rekilauluja.

Tunnettuja rekilaulajia ovat olleet Jussi Erkkilä, Kaappo Kangas-Kurki, Tyyne Pahkamäki, Erkki Rankaviita ja ”Lukkarin Alba” eli Alba Forsberg ja Tiila Ilkka (1875–1963) Alavudelta. Hänen laulujaan on paljon Alavuden laulukirjassa. Hyvänä rekilaulajana pidettiin sellaista, joka muisti paljon eri lauluja taikka sitten sellaista, joka osasi improvisoida. Tällainen tyylinmukainen rekilauluimprovisoinnin taitaja oli Ville Syrjälä (1884–1960).

Rekilaulu tulee todennäköisesti saksankielisestä sanasta Reigenlied, joka tarkoittaa piirileikkiä. Useat vanhat tunnetut suomalaiset tunnetut kansanlaulut ovat rekilauluja (Kaksipa poikaa Kurikasta, Taivas on sininen ja valkoinen, yksi ruusu on kasvanut)

Rekilaulun tyylipiirteet

-säkeistöllisyys, yleistä, että on kaksi säeparia, jotka kerrataan ja jotka rimmaavat lopussa.

- tyyppillistä luonnonjohde, eli ensimmäisessä säeparissa lauletaan luonnosta, toisessa esimerkiksi

rakkaudesta. Säeparit eivät välttämättä liity aiheeltaan toisiinsa.

- Duuri- ja mollitonaliiteetti, ja mollissa suosittua doorinen seksti eli luonnollinen molli, jossa on korotettu 6. aste (esim. a-doorinen: A, H, C, D, E, F#, G, A)
 - Ääniskaala kasvoi, runolaulussa se oli maksimissaan 5 säveltä (C-G), rekilaulussa voi olla oktaavin (C-C) ja ylikin.

- Rekilaulussa voidaan ajatella 2x 4 iskuja, merkitsen isoilla iskutavut:

TAI-vas on SINI-nen ja VAL-koi-NEN ///ja TÄH-tö-SI-ä TÄYN-nä.

Puhutaan nousutavuista, joita on 7 ja laskutavuja myös 7. Säkeen lopussa usein venytetään viimeiset sävelet. Tuo kenoviiva (pitäisi olla pystyssä) on kasuura. Sitä ennen on siis 4 nousutavua, sen jälkeen 3.

Tekstiä voi siis lopussa **venyttää** ”tähtösiä tääyyyn-näää” tai sitten voi jossain kohtaa **pitää taukoa** tai **voi aloittaa edellisen fraasin lopussa** ”JA tähtösiä täynnä”

”yksi ruusu on kasvanut laaksossa, ja se kauniisti kukoistaa,
yksi kulkijapoika on nähnyt sen, eikä voi sitä unhoittaa”.

- Rekilaulutekstejä löytyy <http://esavelmat.jyu.fi/tarkennettuhaku.php#list>

- Alavuden laulukirja, sisältää Tiila Ilkan laulamia rekilauluja.
- Kauhavan laulukirja

LIITE 2

1. Kevättä kohti tässä mennään,
vaan aurinko ei paista.
Villasukkia jalkaan laitan,
en turkkiakaan laista.

2. Halsuan järven rannalla
jäät hiljaksensa soutaa.
Mökin akka ikkunassaan
ootteleepi poutaa.

3. Lumi leijuu hiljakseensa
ulkoverannalla.
Halla vei ruusun kukkaset
ei taida uusia tulla
(ei auta maljakkoon panna).

4. Oman kullan kainalohon
koitan suojaan mennä.
Ettei tuuli tuiverra
eikä hameen helma lennä.

5. Pohjoinen vihmoo naamalleen lunta
vaikka lupas poutaa
Laitapa siinä nyt ruusuja maahan
kun sentin päässä on routaa.

6. Soutelin Halsuan järvellä yksin,
en päässyt siellä rantaan.
Aivot multa katkesi
ja kokka karahti sanaan

7. Kevät se on kyllä kummaa aikaa
aamulla aurinko paistaa.
Päivällä alakaa tuulehan
ja illalla rännän haistaa.

8. Lämpöä ootelhan innoishan
mutta turhaa on tämä touhu.
Sataa ja tuiskuaa koko kesän,
Kohtahan on jo jouluku

Kun suvivirttä koulussa laulan,
taivaalta tippuu lunta, siin

mekko päällä tärisen
kuin tää ois kamalaa unta.

Kesäkuussa juostiin järven jäällä
ja etittiin sulaa kohtaa
Jotta sitten jouluna saatais
raavattua lohta.

Syksy sydämet yhteen johti
talvi valaisi niitä rakkaudella
Keväällä kihlajaiskaffeja juotiin
Juhannushäitä yöttömänä yönä
tanssittiin porukalla.”

Tämä tyttö murheissansa
istuu lattialla.
Päätäkin jo kolottaa,
ei parane hieromalla.

Olipa kerran pikkuinen kunta
pienen pieni kunta.
Eipä semmosta pitäjätä ole
lähimailla monta.

Ei kylmät tuulet,
pakkaset kovat
pitäjän vauhtia hidasta,
kas kevään lämpö,
vihreät niityt
elämää eteenpäin.
(pesäpallon huuma lähtee
hyvin talvikintaasta.)

Harmaa on taivas ja salamaa lyö,
koko synkeän syksyinen maa,
arkana hiippailen lattian poikki
suuren selkäsi taa

Kesällä laiturilta hyppäsin
pää eellä keskelle merta
Siinä sitten kävi niin, että
jäähän tuli verta.